



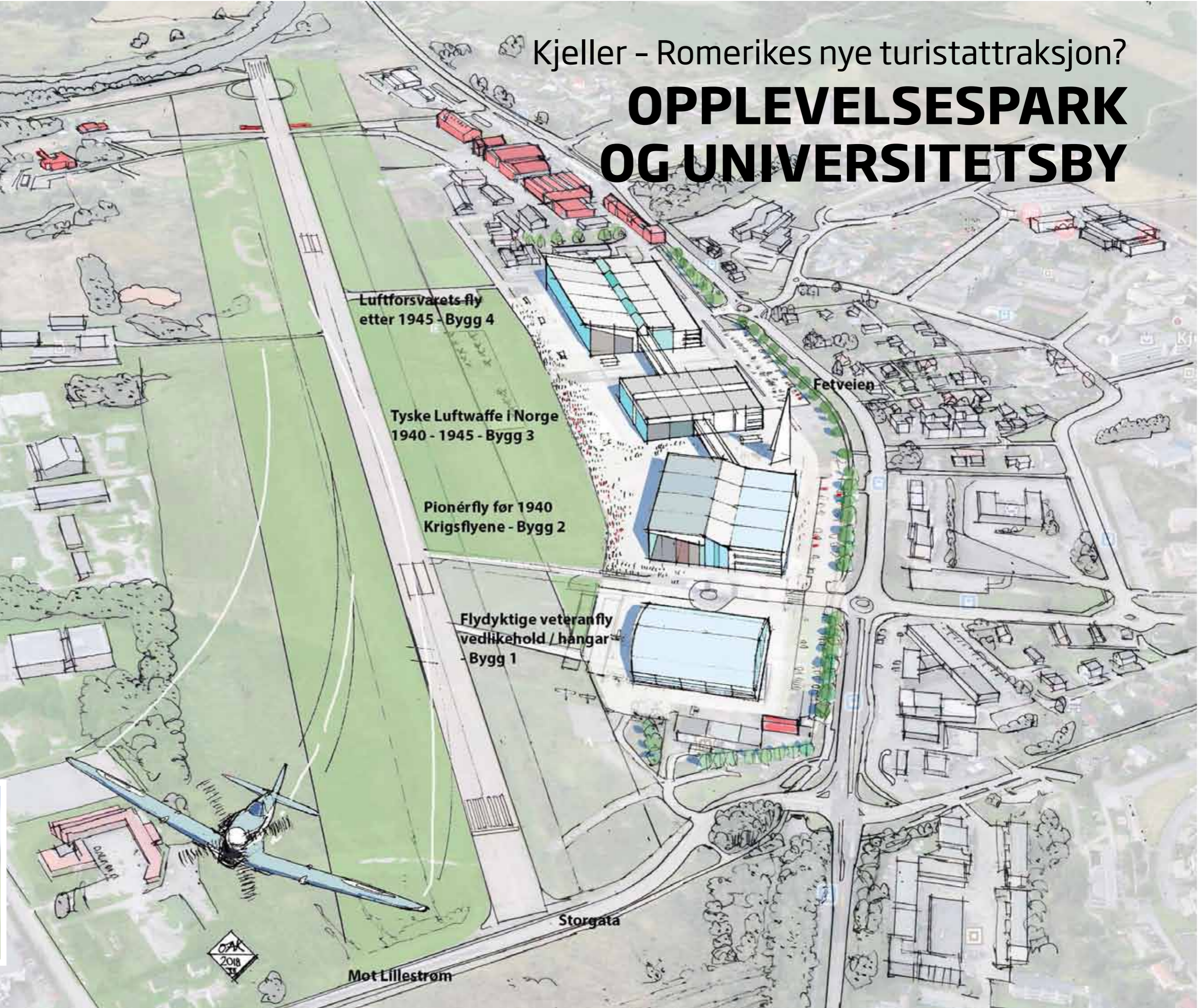
Kjeller - Romerikes nye turistattraksjon?

# OPPLEVELSESPARK OG UNIVERSITETSBY

Forslag til  
opplevelsespark/  
museumspark

Kronikk i 2018;  
Aftenposten  
og RB.no

Skrevet av  
krigshistoriker  
Cato Guhnfeldt





# Kronikk av krigshistoriker Cato Guhnfeldt: OPPLEVELSESPARK

«Skedsmo har muligheten for å skape Norges nye nasjonale museumspark – på Kjeller, etter forbilde av museumsparken på Bygdøy! Men da må distriktspolitikken og særinteresser vike for fag og historien.

Hvilken stor museumsutfordring ligger og venter etter at Norge de siste drøye 100 år har fått vikingskip, Edvard Munchs malerier, polarskuter, Folkemuseet, KonTiki og Vigelandsparken? Et mulig svar er dette: En ny omfattende flyhistorisk museumspark på Kjeller.

En museumsattraksjon så stor at den i omfang nærmer seg samlingen av museer på Bygdøy. Det kan bli en internasjonal attraksjon våre nærmeste naboland vil misunne oss. Det er nemlig ikke allment kjent at Norges flyhistorie er unik i vår del av verden.

Men skal noe slikt bli en virkelighet må næringslivsinteresser, etablering av boliger og forretninger vike. I stedet må det tas avgjørelser basert på historien og faglige vurderinger.

Kjeller tilhører nemlig hele nasjonen, ikke bare Skedsmo kommune – også i kraft av sin over 100 år lange sammenhengende historie som en av verdens eldste flyplasser i kontinuerlig drift.

Kjeller er kort sagt «flyhistoriens Eidsvoll-bygning».

## En unik historie i Norden

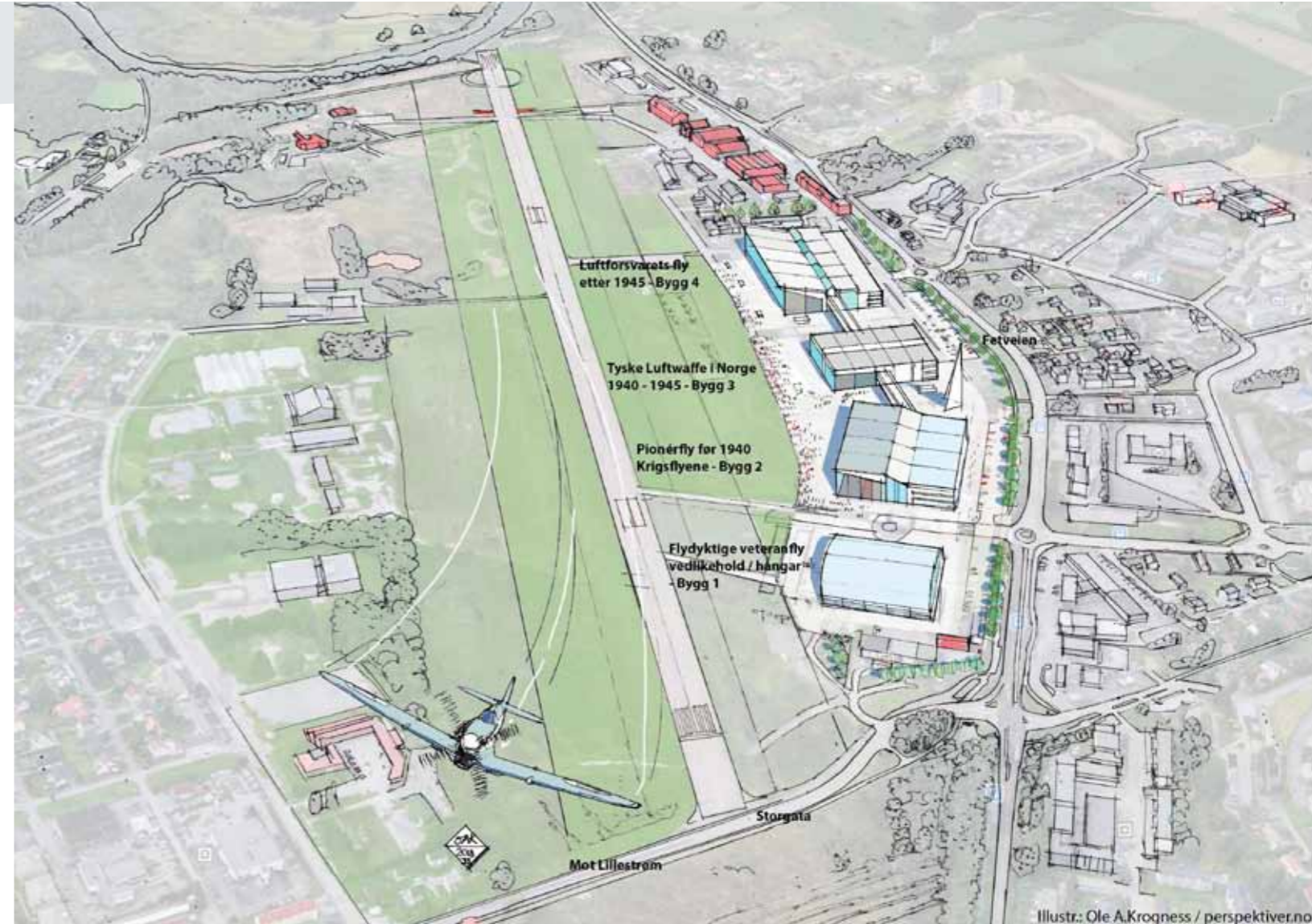
Norge har den absolutt rikeste og mest varierte flyhistorien sammenlignet med alle de øvrige nordiske land. Fordi vi har polarflyhistorien med kjente navn som Tryggve Gran, Roald Amundsen, Bernt Balchen og Hjalmar Riiser-Larsen. Dessuten fordi vi under 2. verdenskrig sto for en stor og svært variert krigsinnsats i luften i mange land og i flere verdensdeler.

Til slutt også fordi Norge befant seg i fremste linje under den kalde krigen da landet vokter NATOs grense i nord, med oppgaver som avskjæringer av russiske fly og overvåking, og med hendelser som U-2-affæren m.m.

Til tross for at finnene sloss både i luften og på bakken i to kriger mot russerne under 2. verdenskrig, kan ikke Finland, heller ikke Sverige, Danmark eller Island vise til den samme flyhistoriske bredde og mangfold som Norge kan.

## Mangartede krigsinnsats

Det er Norges krigsinnsats som utgjør den store forskjellen. Så lenge



verdenskrigen raste opererte våre øvrige nordiske broderfolk stort sett innenfor egne territorier. Nordmenn, derimot, deltok i Slaget om Atlanterhavet med baser på Island og i Skottland, bombet tyske fabrikker og hemmelige tyske rakettbaser, og sloss under de alliertes invasjonsoperasjoner ved Dieppe og i Normandie. Norske flyvere og bakke-mannskaper deltok under felttoget gjennom Frankrike, Belgia og Nederland, opererte over Middelhavet og i Nord-Afrika og fløy til og med fra britiske hangarskip i Stillehavet ved krigens slutt. I tillegg utdannet Norge egne flyvere og bakkemannskaper i

Canada og England, og fergete krigs-fly fra USA/Canada via Grønland til Storbritannia. Vi utførte ubåtjakt i Norskehavet og sloss langs Sør- og Vestlandskysten, både mot tysk skipsfart, ved å landsette og hente ut hemmelige agenter og flyktninger, og ved å fly inn forsyninger til Hjemmefronten. Og da har vi ikke nevnt flyfelttoget over egen jord i 1940 da vi, riktignok på vikende front, opererte sammen med og fikk støtte av britenes Royal Air Force. Slik ble Norge under 2. verdenskrig en «internasjonal fly- og luftkrig-nasjon». Ingen av våre naboland kan oppvise maken til historie.

Tegningen er utarbeidet basert på kronikk og forslag fra krigshistoriker Cato Guhnfeldt. Illustrasjon: Arkitekt Ole Andreas Krogness

Bla om!





## «Mulighetene er nesten uendelige – fordi vår flyhistorie er så variert».



Polarforsker Roald Amundsen var første flyelev på Kjeller, her i baksetet på Maurice Farman M.F.7 Longhorn sammen med instruktør Einar Sem-Jacobsen (bildet øverst). Foto: Forsvaret/FLO Kjeller/KFF

### Museumsparken

På Kjeller bør det bygges ikke ett, men minst tre, kanskje fire museumsbygg! Først bør vi samle den største samlingen av flyvende historiske veteranfly i hele Nord-Europa i en hall som vinterstid bevarer og beskytter flyene.

Det kan bli et «levende museum» der mekanikere og entusiaster vedlikeholder flyene og bygger opp nye mens publikum går rundt og ser på. Om sommeren trilles veteranflyene selvsagt utendørs og flys. Kall dette «museum» nr. 1.

**Museum nr. 2** blir en ekte museumsbygning. Her utstilles Norges pionérfly og førkrigsfly fra perioden 1912–1939, men også flyene fra krigsinnsatsen 1940–1945, bl.a. fordi disse periodene henger så tett sammen.

Mange krigsflyvere hadde sin bakgrunn fra Kjeller. Pionérvdivisjonen får ikke bare Tryggve Grans fly fra Nordsjøferden i 1914, men kan også få en replika av Amundsens Dornier Wal flybåt som han måtte nødlande med i isen på vei til Nordpolen i 1925. Og hva med en kjempemodell av luftskipet «Norge» som til slutt nådde polpunktet i 1926?

### Fiendens historie

**Museum nr. 3** (eventuelt som egen avdeling til museum 2) skal gi Norge en ny attraksjon som også vil trekke flere utenlandske besøkende: En utstilling av Luftwaffes fly, våpen og utstyr, kort sagt fiendens materiell under de fem årene tyskerne okkuperte Norge. Her hører selvsagt historien fra 9. april 1940, den tyske bombing av steder som Elverum, Åndalsnes, Molde og Bodø med. Videre den tyske luftkrigen fra mange norske baser, i nord/ved Murmanskfronten og langsmed særlig Vestlandet.

Fiendens dagligliv må presenteres. Men også historiene til de tyskerne i Luftwaffe som ikke fulgte ordre, deserterte, saboterte og mistet livet sitt fordi de selv var motstandere av nazismen.

**Museum nr. 4** fylles av Luftforsvarets fly og materiell fra etterkrigsperioden, inkludert de større flyene; Hercules-flyet fra norske og internasjonale operasjoner, Orion med sin vidstrakte patruljevirkosomhet gjennom mange tiår. Samtidig utstilles en tilsvarende samling av Luftforsvarets etterkrigsfly i dagens luftfartssenter i Bodø. Der blir den kalde krigen et

## «Både Skedsmo og landet vårt står ved et viktig veivalg».

hovedtema. I tillegg er de sivile flyene fra etter krigen også i Bodø.

Føy til alt dette et leilighetsbygg for pensjonerte flymekanikere fra både Luftforsvaret og de sivile flyelskapene som under sine pensjonistår gis adgang til å bo i leiligheter på rimelige vilkår mot at man deltar i vedlikehold/restaurering av veteran- og museumsflyene. Kanskje behøver man et hotell som rimelig kan innkvartere skoleelever etterhvert som skoleklasser i hele landet besøker Norges nye nasjonale museumspark. For kommer man langveisfra behøver både elever og lærere mat og overnatting. Til slutt en museums-kafeteria med tilhørende flylekepark utendørs/innendørs for barn. Og endelig: Hva med en flymekanikerskole på Kjeller?

### Teateropptritt

Mange tror et flymuseum bare er en hall med parkerte fly på rekke og rad, men det er feil! Besøkende skal også kunne gå nært innpå voksfigurer av flyhistoriske skikkelser iført tidsriktige klær/uniformer – kunne bli fotografert ved siden av personer som hærflyveren Tancred Ibsen, flygeneral/admiralen Hjalmar

Riiser-Larsen eller jageresset Svein Heglund. På spesielle dager skal publikum kunne møte skuespillere i historiske kostymer/uniformer som fremfører teateropptritt, se mekanikere i tidsriktige klær skru på operative veteranfly fra samme periode, kanskje også nyte nostalgiske sang- og musikkshow á la Andrew Sisters og Glenn Miller. Flykunst i form av malerier og tegninger hører også til i museumsparken.

Føy til spesialutstillinger om f.eks. duk-syerskene på Kjeller flyfabrikk i 1920- og 1930-årene, Den Store Flukten fra en tysk fangeleir der nordmenn var med i 1944, flydroptjenesten til Hjemmestyrkene, avskjæring av russiske fly etter krigen, redningstjenesten m.m. og museumsparken kan nærme seg sitt potensiale. Mulighetene er nesten uendelige – fordi vår flyhistorie er så rik og variert.

Både Skedsmo og landet vårt står ved et viktig veivalg. Et valg som kan heve hele Romerike opp på et nivå man til nå knapt har kunnet ane».

*Kronikk publisert i Aftenposten 25. november 2018 og i utvidet versjon i Romerikes Blad 28. november 2018.*



Gloster Gladiator 423 foran Hundremeteren, to 100 meter lange hangarer som var selve arnestedet for etableringen av vår luftmakt i form av Flybataljonene i årene 1913–1940. Bildet er tatt ved Den ytre flyveplass (DYF), på samme område hvor Flydagen hvert år blir arrangert og hvor Småflyhavna har eksistert siden 1955. Foto: Forsvaret/FLO Kjeller/KFF



# Fredningsforslag fra Riksantikvaren 4. oktober 2018

Riksantikvar Jørn Holme tok personlig initiativ til prosessen for bevaring og fredning av Kjeller flyplass. Hans utkast til fredningsforslag av flyplassen ble lagt fram dagen før han gikk av og ga stafettspinnen videre til første kvinnelige Riksantikvar, Hanna Geiran. Foto: Kjeller Aerodrome



## Riksantikvar Jørn Holme med **GAVEPAKKE TIL OSS ALLE**

«Det tok ennu 5 år - helt til sommeren 1914 før Stortinget gav den første bevilgning til flyvemateriell for vår hær. Imidlertid hadde vi da allerede i 2 år drevet flyveøvelser med materiell innkjøpt og vedlikeholdt for private midler».

Ikke alle kjenner til at Kjeller flyplass og Hærens flyvevesen kom i gang i 1912-1913 med private bidrag, godt hjulpet av Norsk Luftseiladsforening, forløper til Norges Luftsportforbund (NLF), i oppstart av det som i dag utgjør forsvarsgrenen Luftforsvaret og norsk luftmakt.

I 1909 fikk to stortingsproposisjoner **avslag i Stortinget**, som inneholdt forslag om bevilgninger til studier av flyveteknikk, trening av piloter, innkjøp av flymaskiner og etablering av norsk militær flygning.

**Det tok fem år før Stortinget vedtok de første bevilgningene** til Kjeller flyplass og Hærens flyvevesen, som var etablert militært og kommet godt i gang til tross for avslagene i Stortinget.

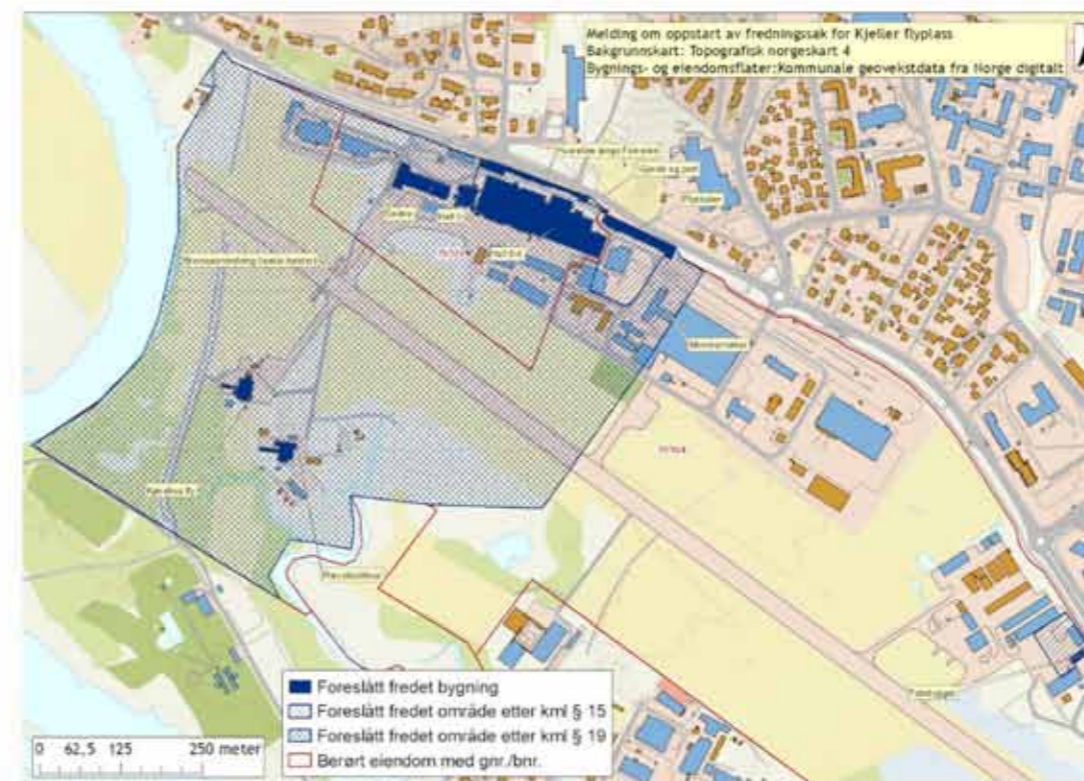
Flypioner og grunnleggeren av Kjeller flyplass Einar Sem-Jacobsen forteller den utrolige historien om oppstarten av Hærens flyvevesen og Luftforsvaret i boken «Skedsmos historie» av Halvor Haavelmo.

Norsk Luftseiladsforening ble stiftet i 1909, samme år som de første to stortingsproposisjonene for å få «flyvningen innført i vår hær» falt i Stortinget.

'Landsindsamling for Luftflaate' i 1912 i regi av Norsk Luftseiladsforening finansierte de to første flyene til Hærens flyvevesen og bidro

Områdene foreslått fredet etter kulturminneloven § 15 er et område mellom hangarene og bygningene mot Fetveien, området foran flyskolen og et område med betongbelegg tilsvarende flybataljonens flyskur.

Vestre del av flyplassen, mellom hangarene og kjøre- og prøvebukkhusene, foreslås fredet gjennom områdefredning etter kulturminneloven § 19 første ledd. Området skal ivareta sammenhengen mellom de ulike delene av flyplassen og det åpne landskapet som har vært en forutsetning for den, samt de vitenskapelige interessene i området.



Kartet viser det varslede fredningsomfang for Kjeller flyplass. Utarbeidet av Riksantikvaren.

### Kort karakteristikk av kulturminnet

Kjeller flyplass ligger i Akershus fylke, Skedsmo kommune. Kjeller flyplass utgjør omtrent 1000 mål og ligger nær Lillestrøm sentrum. Området tilhørte tidligere Kjeller gård som først leide ut området til Forsvaret, og som senere kjøpte området. Flyplassarealet var opprinnelig delt av elvedraget Sogna. I dag går Sogna i rør under flyplassen, og har sitt utløp mot sør hvor den flyter ut i Nitelva. I vest grenser flyplassen mot Nitelva. Under krigen ble det bygget demning (flomvoll) mot Nitelva i tysk regi.

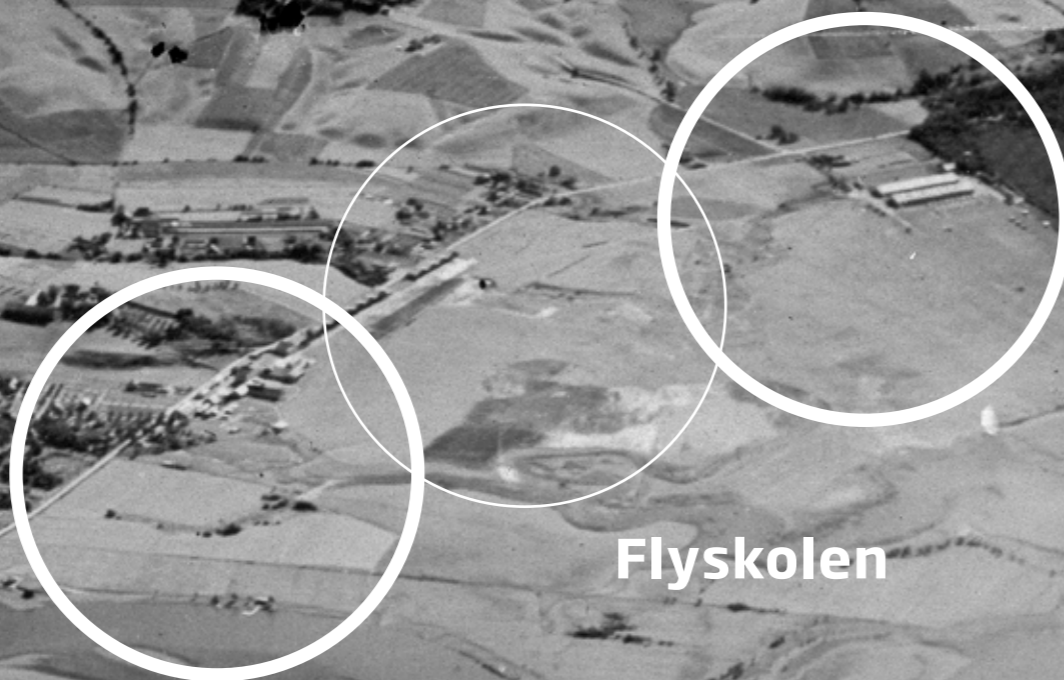
til oppstarten av Luftforsvaret og norsk luftmakt i 1912-1913.

Riksantikvarens fredningsforslag for Kjeller flyplass åpner for nye ideer og planer om framtiden på Kjeller. Med opplevelsessenter og museumspark kan Kjeller flyplass videreutvikles til å bli Romerikes nye store turistattraksjon. Fredningsforslaget fra Riksantikvar Jørn Holme kan bli **en enestående gavepakke** til barn og unge i hele Norge!

«Roald Amundsen var en kunnskapsrik og eventyrlysten mann som sprenget grenser. Dagens skoleelever trenger disse egenskapene for å kunne lykkes i framtidens samfunn», forteller lærere og prosjektledere ved Kjeller Kunnskapscenter.







**Flybataljonene**  
Den YTRE flyveplass

**Flyskolen**

**Flyfabrikken**  
Den INDRE flyveplass



# KJELLER FLYPLASS

**Verdens nest eldste flyplass** - arnested for Luftforsvaret og norsk luftmakt

Anlagt som forsvarsverk 7 år etter unionsoppløsningen med Sverige  
Privat finansiert oppstart 1912-1913 med stort bidrag fra HKH Kong Haakon

Første norske militære flygninger 1.-25. sept. 1912  
under arméens store høstøvelse ved Heradsbygd

Første testflygninger og display på Kjeller 21.-22. sept. 1912

Hop'n'pop mellom DIF og DYF inntil felles bane i 1935

**Skedsmo kommune:**

Kjeller videreutvikles  
som opplevelsessenter  
og turistattraksjon

Stort potensial  
for kulturturisme

Fotobygget og  
fotavtrykket til  
Ole Reistad-hangaren/  
Hovedflyverkstedet/  
Garnisonsvingen/  
Nye Hundremeteren  
sammen med kvadrat  
av tysk tarmac)

FLYBYGGING/  
TUNGT VEDLIKEHOLD

Flyfabrikken/  
Flyskolen

TARGET A

**DIF**

Den INDRE  
flyveplass

UTDANNING/  
TRENINGSFLYGNING

Flyskolen  
25 fly

Elveleiet Sogna

LUFTMAKT  
KAMPKRAFT  
Flybataljonene  
Garnisonsvingen  
30 fly

TARGET B

**DYF**  
Den YTRE  
flyveplass

**Den INDRE flyveplass (DIF)**  
er foreslått områdefredet  
etter §19 med bygninger  
(RA1 markert rødt).  
**Bombemål A**  
under WW2

Flyplassområdet  
for **Flyskolen** til  
Hærens flyvåpen  
med skolefly som  
Kaje, Moth og  
Tiger Moth

**Den YTRE flyveplass (DYF)**  
med landingsbane øst-vest med  
fotavtrykket til Hundremeteren.  
Fotobygget og kvadrat med tysk  
tarmac (RA2 markert rødt) er  
foreslått fredet etter §15.  
**Bombemål B**  
under WW2

Copyright © 2018 Forsvarsbygg /// Flybataljonen /// DIN lokale flyplass  
KJELLER AIRPORT NORWAY (KAN) /// airbattalion.com

Forsvarsbygg

Inventarkart

023102 KJELLER  
Skedsmo kommune  
MO Oslofjord

Grunnkart:  
Norge digitalt  
Utleietjenester  
utluper 11.07.2011

0 50 100  
Meter

1:5 000



# RESTART KJELLER

Restart Kjeller - Restart Norge - framtidig opplevelsespark og turistattraksjon



## Teknologisenter

Teknologisenter - vedlikehold  
Senter for utvikling og tester  
FMA Luftkapasiteter/FLO  
KFF Bedriftsmuseum  
Forsvarets Museer  
Driftsenheter for ENKJ  
Brann & beredskap  
**B1: Vedlikehold hangar**

## Flyhistorisk senter

Fra flypionérenes tid til 2. verdenskrig  
Veteranflysenter - Kjeller Flyhistoriske Kulturpark  
Luftfartøyvernsenter - Landsforeningen for Luftfartøyvern (LFL)  
Den Kulturelle Skolesekken (DKS)  
**B1: Flydyktige veteranfly**

## Inspirasjonssenter

Innovasjon, inkubasjon og startup  
Aktivitets- og simulatorsenter - Little Norway  
Inspirasjon, rekruttering, mestring og trening  
Internasjonalt senter for elektriske/hybride fly  
Kunnskapsbyen Lillestrøm  
Hotell & café  
**B2: Pionerfly fra 1940**  
**B3: Tyske Krigsflyene**

## Utdanningscenter

UNIK Universitetsenter  
Utdanning - Forskning  
Internasjonalt springbrett  
**B3: Tyske Luftwaffe i Norge**

## Flyterminal

Kulturturisme  
Flyterminal  
Romfartssenter  
Institutt for energiteknikk (IFE)  
Kontorhotell & café  
Restaurant

## Framtidssenter

Flyuniversitet  
Flyklubb/flyskoler  
Treningssenter  
Forsvarets Forskningsinstitutt (FFI)  
**B4: Luftforsvarets fly etter 1945**

## Den INDRE flyveplass (DIF)

er foreslått områdefredet etter §19 med bygninger (RA1 markert rødt).

## Bombemål A under WW2

## Den YTRE flyveplass (DYF)

med landingsbane øst-vest med fotavtrykket til Hundremeteren. Fotobygget og kvadrat av tysk tarmac (RA2 markert rødt) er foreslått fredet etter §15.

## Bombemål B under WW2

## Forslag om OPPLEVELSESPARK

(Cato Guhnfeldt 25.11.2018)

## BYGG 1 (H7)

Flydyktige veteranfly  
Vedlikehold hangar

## BYGG 2 (H8)

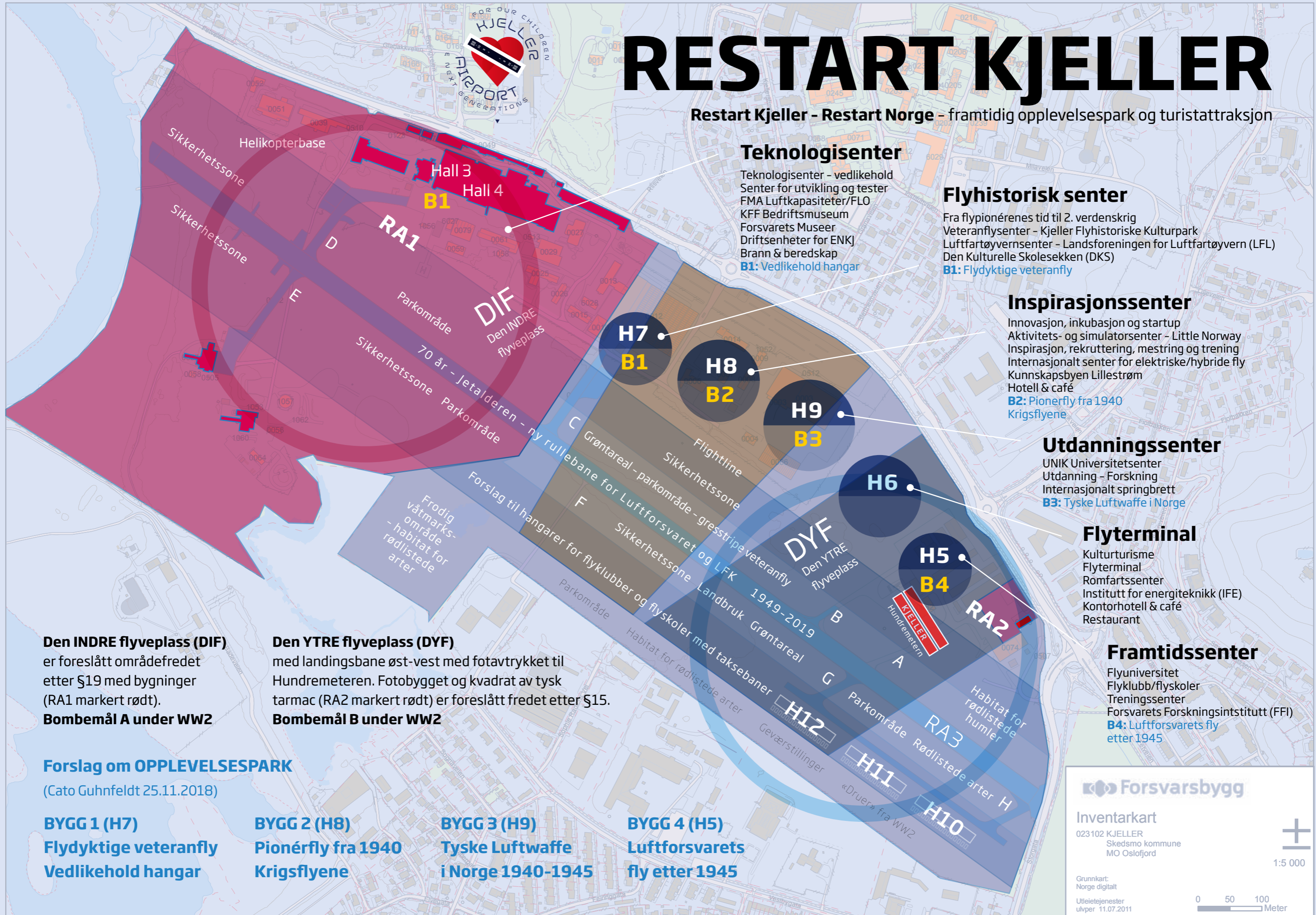
Pionerfly fra 1940  
Krigsflyene

## BYGG 3 (H9)

Tyske Luftwaffe  
i Norge 1940-1945

## BYGG 4 (H5)

Luftforsvarets  
fly etter 1945



**Forsvarsbygg**

Inventarkart  
023102 KJELLER  
Skedsmo kommune  
MO Oslofjord

Grunnkart:  
Norge digitalt

Utleietjenester  
ulvper 11.07.2011

1:5 000

0 50 100  
Meter



# RESTART 2020

# 100%

FLYBATALJON

Interesseorganisasjon for norsk luftfart

flybataljon.no - airbattalion.com

## RESTART 2020

Flybataljonen med 7 krav til Regjering og Stortinget

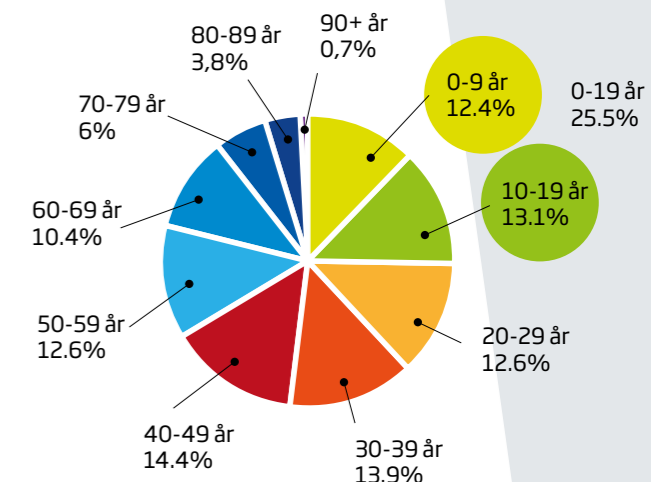
- 1 Eksisterende flyplasser på Bømoen, Frya, Jarlsberg, Hamar, Hokksund og Kjeller **bevares og fredes i en helhetlig verneplan** der våre allmennflyplasser inngår som verdifull infrastruktur for framtiden.
- 2 Det utarbeides en **samlet langtidsplan for norsk luftfart og luftsport** som sikrer framtidig utvikling av dagens allmennflyplasser i interaksjon med miljøer innen utdanning, teknologi, forskning og innovasjon.
- 3 Norge trenger **flere sentrumsnære flyplasser i framtiden, ikke færre**, ifølge ledelsen i Avinor. Eksisterende flyplassanlegg sikres prioritert framfor nye veg- og togtraseer, boligfelt, byområder og forslag til annen infrastruktur.
- 4 Det etableres et  **eget infrastrukturfond innen lett luftfart** for å optimalisere drift og videreutvikle dagens anlegg innen allmennflygning, samt planlegging og etablering av nye flyplasser, ref. punkt 1, 2 og 3.
- 5 Flyplasser på Bømoen, Hamar og Kjeller som trues av nedleggelse overtas av **nytt nasjonalt statlig selskap for lett luftfart** sidestilt med Avinor, med ansvar for infrastruktur, attraksjonsverdier, kulturturisme, kulturminnevern, rekruttering samt utdannings- og universitetsmiljøer tilknyttet allmennflygning. Etablering og drift av selskapet finansieres via infrastrukturfondet, ref. punkt 4.
- 6 Det igangsettes **konsekvensutredning** og **konseptvalgutredning** for å sikre og videreutvikle verdensarven på Kjeller på flyplassens premisser til beste for oss alle, også våre barn, unge og neste generasjoner.
- 7 Våre myndigheter sikrer at **nasjonal luftfartshistorisk kulturarv** gis førsteprioritet og inngår i starten av planleggings- og prosjekteringsprosesser lokalt, regionalt og nasjonalt med referanse til ny satsing fra Riksantikvaren og oppropet fra Europa Nostra i det europeiske kulturarvåret 2018.





Barn og unge under 20 år utgjorde i 2010 over 25 prosent av befolkningen.

2010



Befolkningen i Norge passerte 5 millioner i 2012 og var i januar 2018 totalt 5 295 600 personer. 25,5 prosent er under 20 år. Kilde: SSB

## Inviterer barn og unge til **SUPERDUGNAD!**

Flybataljonen inviterer barn og unge til en «superdugnad» i planlegging av framtidens utgave av Kjeller flyplass - med eller uten Forsvaret!

Hva er spesielt med Kjeller flyplass? Skal området bli en bydel inntil Lillestrøm og Oslo? Bør det bygges flere boligblokker, butikker, kjøpesentre og høybygg? Kan nest eldste flyplass i verden bevares og videreutvikles som et unikt opplevelsessenter og levende flymuseum? Kan det nye kampflyet F-35 lande for vedlikehold av skrog og avionikk? Er det behov for en flyplass nær Oslo for vårt forsvar, sikkerhet og beredskap også i framtiden? Hva trenger vi mest? Ny bydel med butikker eller opplevelsespark med innovasjonssenter og flyplass? Hvordan er det mulig å videreutvikle flyplassen som turistattraksjon i verdensklasse?

**Spørsmålene er mange** når framtiden til Kjeller flyplass skal vurderes og planlegges. Våre partier, politikere og myndigheter står foran viktige valg. Nå kan alle bli med i debatten og komme med sin mening - store og små, med eller uten stemmerett.

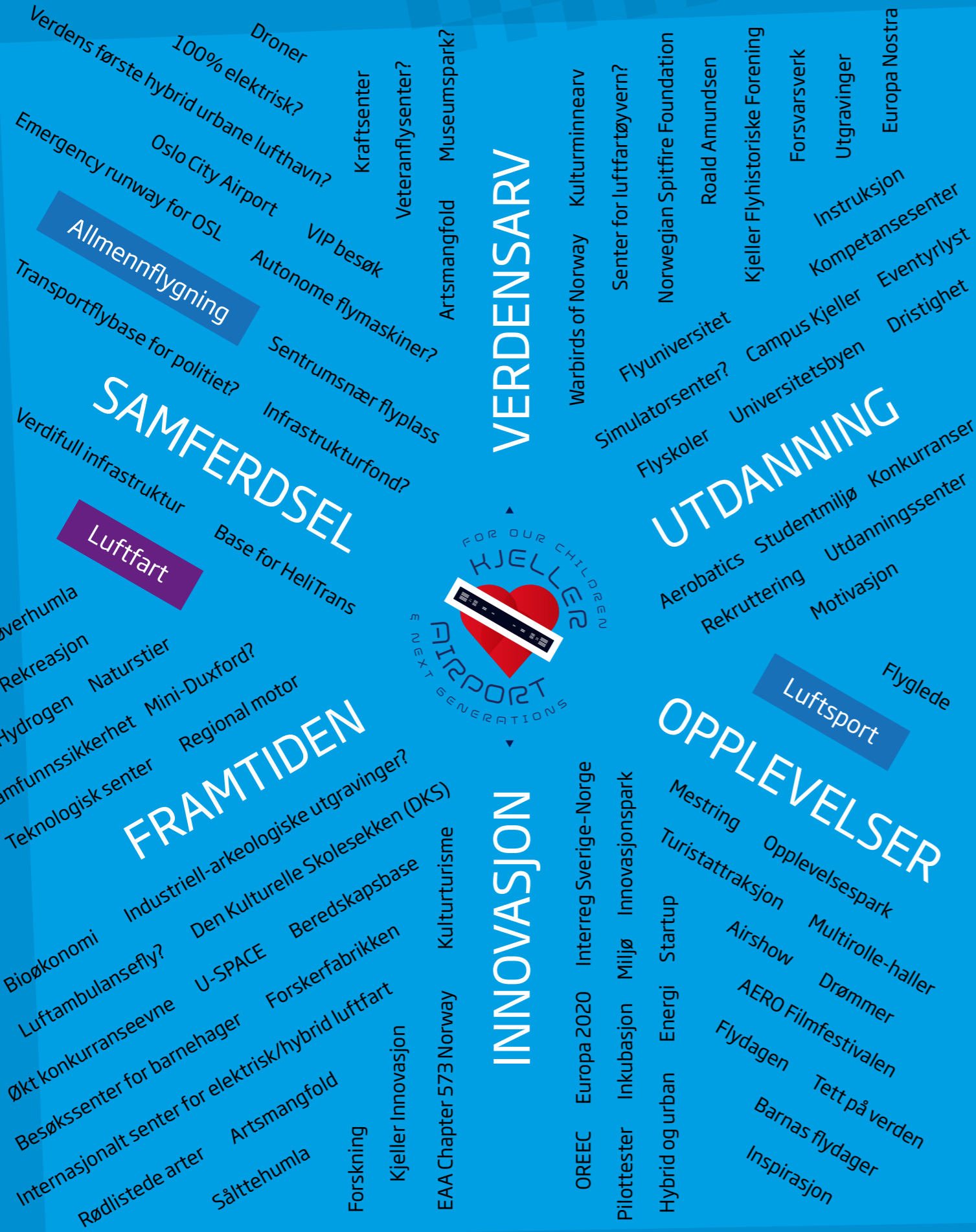
Innholdet fra foredrag om norsk luftfart/luftsport under konferansen «**RESTART 2020**» kan være aktuelt for bruk i undervisning og som inspirasjon for barn og unge ved skoler og utdanningssteder.



Duoen bak AERO Filmfestivalen 2018; Åshild Samseth og Knut Åshammer tok initiativ til og gjennomførte den første filmfestivalen som ble arrangert både ved kinoen ODEON Lillestrøm og på Kjeller flyplass 14.-15. september. Filmfestivalen inngikk i Kulturminnedagene 2018 som ble holdt for 25. år på rad i regi av Norges Kulturvernforbund. Foto: Flybataljonen



# BRAINMAP > KRAFTSENTER



AVINOR

NORGES LUFTSPORTFORBUND

# Kjeller flyplass er Norges største flyuniversitet - som utdanner piloter til SAS, Norwegian, Widerøe etc.



## Kjeller er 107 år og enestående **KRAFTSENTER**

Andreas Korsnes startet som PPL-A-pilot på Hamar og fortsatte som instruktør hos Nedre Romerike Flyklubb på Kjeller før han ble ansatt som pilot hos BenAir på Gardermoen. I dag er han styrmann i SAS.

Siden de første flygningene **21.-22. september 1912** har flyplassen på Kjeller vært et kraftsenter og motor i utviklingen av Romerike. Verdens nest eldste flyplass er i en særstilling med eksisterende og framtidige tjenester innen luftfart, beredskap, sikkerhet og kulturturisme m.m.

Forsvaret på Kjeller var i mange år den største arbeidsgiveren i Skedsmo kommune. **Rundt 800 ansatte** har i dag arbeidsplass på den opprinnelige INDRE flyveplass (Kjeller Base) hos AIM Norway, FLO Kjeller, FMA Luftkapasiteter og Luftforsvaret.

Kjeller flyplass er opphav til **Universitetsbyen Kjeller** med Forsvarets Forskningsinstitutt, Institutt for Energiteknikk, Norsar, NILU, Kongsberg Defence & Aerospace, Justervesenet, Kjeller Innovasjon, Kjeller Vindteknikk, Norsk Hydrogrenforum, OREEC og rundt 40 andre kunnskapsenheter ved teknologi-, forsknings- og innovasjonsmiljøene på Kjeller som teller over 2 000 ansatte og rundt 4 000 studenter.

Den YTRE flyveplass, i dag kalt Småflyhavna, rommer **Norges største flyuniversitet** innen norsk luftfart og luftsport med base for over 120 fly og helikoptre, med over 1 000 piloter, flyteknikere og medlemmer i flyklubber, flyskoler, foreninger, organisasjoner og en rekke flytekniske og flyhistoriske virksomheter.

Illustrasjonen på motstående side visualiserer at 107 år med flyvirksomhet på Kjeller flyplass har skapt et enestående kraftsenter med stort nasjonalt og internasjonalt samarbeid. Flere av flyklubbene er tilsluttet Norges Luftsportforbund (NLF), som sammen med EAA Chapter 573 Norway og Aopa Norge organiserer de fleste pilotene på flyplassen. Aktivitetene er inndelt i seks «grupper» som også er temaer under innovasjonskonferansen «Restart 2020». I 2018 var Kjeller base for det første elektriske motorflyet i Skandinavia og Baltikum, Pipistrel Alpha Electro LN-ELA. Flyet ble kjøpt av Avinor og opererer i regi av NLF.



